

**Kodeks
postępowania
cywilnego.
Komentarz**

Wydanie 10.

Kodeks postępowania cywilnego

z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 296)

Tekst jednolity z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U. 2019, poz. 1460)¹

(zm.: Dz.U. z 2018 r. poz. 398; z 2019 r. poz. 55, poz. 1043, poz. 1146, poz. 1469, poz. 1655, poz. 1649, poz. 1495; Druki sejmowe Nr 3040, 3480, 3541)

¹ Tekst jednolity ogłoszono dnia 5.08.2019 r.

Tytuł wstępny. Przepisy ogólne

Literatura: *J. Akińcza*, Zasada koncentracji materiału procesowego w postępowaniu uproszczonym, MoP 2003, Nr 24; *M. Bakula*, Wpływ orzeczeń izb morskich na postępowanie cywilne, PE 2000, Nr 7; *E. Baran, K.W. Baran*, Droga sądowa w sprawach z zakresu prawa pracy osób zatrudnionych w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, Prok. i Pr. 1995, Nr 6; *K.W. Baran*, Droga sądowa w sprawach z zakresu prawa pracy członków korpusu służby cywilnej, PiZS 2001, Nr 10; *J.W. Berutowicz*, Funkcja procesu cywilnego w oświeceniu nauki o tzw. prawie skargi, w: *W. Berutowicz* (red.), Księga Pamiątkowa ku czci Kamila Stefki, Warszawa–Wrocław 1967; *tenże*, O pojęciu naczelných zasad postępowania cywilnego, SC 1975, Nr 25–26; *tenże*, Zasady dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1957; *tenże*, Znaczenie prawne sądowe dochodzenia roszczeń, Warszawa 1956; *A. Bieliński*, Zasada równości prawa do sądu w polskim postępowaniu cywilnym w aspekcie możliwości wnoszenia pism procesowych do sądu na elektronicznych nośnikach informatycznych, BSP 2008, Nr 3; *T. Bielska-Sobkiewicz*, Jurysdykcja, uznawanie i wykonywanie orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych – nowe perspektywy, w: *J. Gudowski, K. Weitz* (red.), Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, t. 1, Warszawa 2011; *B. Bladowski*, Pisma sądowe w sprawach cywilnych, Warszawa 2012; *Ł. Błaszczak*, Sprawa cywilna z elementem wspólnotowym jako sprawa wspólnotowa (wybrane zagadnienia z punktu widzenia procedury cywilnej), w: *P. Pogonowski, P. Cioch, E. Gapska, J. Nowińska* (red.), Współczesne przemiany postępowania cywilnego, Warszawa 2010; *W. Broniewicz*, Jawność jako konstytucyjna zasada procesu cywilnego Polski Ludowej, NP 1954, Nr 5–6; *tenże*, Normy, przesłanki i zarzuty jurysdykcyjne w procesie cywilnym, SPE 1969, t. 2; *tenże*, Podstawienie procesowe, ZNUŁ 1963, Nr 31; *tenże*, Powództwo prokuratora w polskim procesie cywilnym, PiP 1966, Nr 7–8; *tenże*, Problem przesłanek procesowych w procesie cywilnym i postępowaniu arbitrażowym, ZNUŁ 1958, Nr 68; *tenże*, W kwestii stosunku postępowania karnego do cywilnego, PiP 1957, Nr 2; *A. Brzemia-Bonarek*, Prawda w świetle znowelizowanego kodeksu postępowania cywilnego, PK 2008, Nr 3–4; *S. Cieślak*, Formalizm postępowania cywilnego, Warszawa 2008; *J. Ciszewski*, Obrót prawny z zagranicą w sprawach cywilnych i karnych, Warszawa 2017; *T. Cytowski*, Procesowe nadużycie prawa, PS 2005, Nr 5; *S. Dalka*, Czynności procesowe stron w procesie cywilnym, Pal. 1975, Nr 9; *tenże*, Idea jednolitego sądu w sprawach cywilnych, w: *M. Jędrzejewska, T. Ereciński* (red.), Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga Pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha, Warszawa 1985; *W. Daszkiewicz*, Powództwo cywilne w procesie karnym, Warszawa 1976; *D. Dudek*, Sądy wobec wykładni ustaw ustalonej przez Trybunał Konstytucyjny, PS 1997, Nr 2; *T. Ereciński, K. Weitz* (red.), Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, Serock k. Warszawy, 24–26 września 2009 r., Warszawa 2010; *K. Filipek*, Zasada dyspozycyjności w polskim postępowaniu cywilnym po 1989 roku, SZN 2008, Nr 17; *K. Flaga-Gieruszyńska*, Wpływ orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na tok postępowania cywilnego – wybrane zagadnienia, w: *O. Bogucki, J. Ciapała, P. Mijał* (red.), Standardy konstytucyjne a problem władzy sądowniczej i samorządu terytorialnego. Konferencja naukowa, Szczecin, 1 października 2007 r., Szczecin 2008; *Z. Góral*, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach o zastosowanie kary porządkowej, PiP 1987, Nr 2; *J. Gudowski*, Droga sądowa w sprawach o rozgraniczenie nieruchomości (na tle prawa geodezyjnego i kartograficznego), PS 1995, Nr 2; *tenże*, O kilku naczelných zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś, jutro, w: *A. Nowicka* (red.), Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtyśniskiemu, Poznań 2005; *S. Hanusek*, Przygotowanie procesu cywilnego, NP 1964, Nr 2; *E. Holewińska-Lapińska*, w: *E. Holewińska-Lapińska* (red.), Prawo w działaniu, t. 10, Sprawy cywilne, Warszawa 2011; *J. Ignatowicz*, Droga sądowa w sprawach spółdzielczych w świetle nowego prawa spółdzielczego, NP 1983, Nr 3; *tenże*, Udział prokuratora w sprawach o prawa stanu cywilnego w świetle przepisów obowiązujących od 1.1.1965 r., PiP 1966, Nr 4–5; *A. Jakubecki*, Kontradiktoryjność a poznanie prawdy w procesie cywilnym w świetle zmian kodeksu postępowania cywilnego, PS 1998, Nr 10; *tenże*, Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego, w: *I. Ratusińska* (red.), Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.10.2005 r.), Kraków 2006; *J. Jankowski*, Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej – istota i skutki, AUŁ 1982, Nr 9; *tenże*, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach o odszkodowanie dochodzone w trybie art. 160 § 5 k.p.a., Pal. 1985, Nr 9; *tenże*, Postępowanie wewnątrzspółdzielcze a dopuszczalność drogi sądowej, AUŁ 1978, Nr 42; *A. Jezusek*, Orzeczenie sądowe w sprawie cywilnej jako rozporządzenie mieniem w rozumieniu art. 286 k.k., PS 2012, Nr 1; *A. Kafarski*, Zagadnienia mocy wiążącej prawomocnych wyroków karnych w procesie cywilnym, PiP 1961, Nr 7; *K. Knoppek*, Zmierzch zasady prawdy obiektywnej w procesie cywilnym, Pal. 2005, Nr 1–2; *B. Koch*, Zastosowanie przepisów kodeksu postępowania cywilnego w procesie adhezyjnym, Pal. 1971, Nr 12; *K. Korzan*, Naczelne zasady wymiaru sprawiedliwości i naczelne zasady postępowania nieprocesowego, Rej. 2004, Nr 7; *T. Kościńska*, Udział organizacji społecznych w wy-

miarze sprawiedliwości, Warszawa 1980; *J. Kranz*, Dostęp do sądu a świadczenie Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie, PiP 2006, Nr 8; *M. Lewandowski*, Odpowiednie stosowanie przepisów o procesie do postępowania klauzulowego i egzekucyjnego (na tle wydanych orzeczeń sądowych), PE 2000, Nr 9; *K. Lubinińska*, Ewolucja udziału prokuratora w postępowaniu nieprocesowym w Polsce Ludowej, Probl. Praw. 1986, Nr 8–9; *taż.*, Traktat Lizboński a współpraca sądowa w sprawach cywilnych, PiP 2008, Nr 10; *taż.*, Tryb sądowego postępowania rozpoznawczego w sprawach na tle ustaw o przedsiębiorstwie państwowym oraz o samorządzie załogi, PiP 1984, Nr 12; *A. Łazarska*, O sądowym dekodowaniu zwrotów nieodookreślonych w procesie cywilnym, PS 2008, Nr 11–12; *P. Maschke*, Tryb dochodzenia przez jednostki dozoru technicznego należności z tytułu opłat, PUG 2006, Nr 4; *W. Masewicz*, Prokurator w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1975; *J. Mazurek*, *J. Sieklucki*, Postępowanie likwidacyjne w sprawach gospodarczych a dopuszczalność drogi sądowej (wybrane zagadnienia), Pal. 1989, Nr 4; *M. Mazurek*, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach szkód doznaných przez żołnierza w związku ze służbą wojskową, WPP 1985, Nr 3; *A. Mączyński*, Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy, PiP 2000, Nr 5; *Z. Miczek*, Związanie sądu orzeczeniem wydanym w sprawach karnych oraz w sprawach o wykroczenia, PS 2004, Nr 6; *T. Misiuk*, Udział organizacji społecznych w ochronie praw obywateli w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1972; *A. Mokry*, Kryteria rozgraniczenia trybów postępowania cywilnego w sprawach z zakresu prawa spadkowego, AUWr 1990, Nr 186; *J. Mokry*, Odwołałość czynności procesowych w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1973; *tenże*, Wykładnia procesowych oświadczeń w postępowaniu cywilnym, SC 1975, Nr 25–26; *L. Nowopolski*, Przeniesienie sprawy o odszkodowanie z drogi administracyjnej na sądową na przykładzie artykułu 186 ustawy – Prawo wodne (zagadnienia wybrane), GSP 2005, Nr 14; *K. Osajda*, Nadużycie prawa w procesie cywilnym, PS 2005, Nr 5; *P. Osowy*, Zapobieganie przewlekłości postępowania cywilnego z uwzględnieniem znaczenia zasady koncentracji materiału dowodowego (zagadnienia wybrane), Rej. 2002, Nr 11; *L. Ostrowski*, Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej, Pal. 1984, Nr 11; *K. Piasecki*, Dopuszczalność drogi sądowej w postępowaniu przed sądami powszechnymi i SN w sprawach cywilnych, Probl. Wym. Spraw. 1981, Nr 21; *tenże*, Prawda w procesie cywilnym, NP 1989, Nr 2–3; *tenże*, Przewlekłość sądowego postępowania w sprawach cywilnych – przyczyny i środki zaradcze, NP 1989, Nr 4; *tenże*, System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych, Warszawa 2012; *tenże*, Wpływ postępowania i wyroku karnego na postępowanie i wyrok cywilny, Warszawa 1970; *M. Piekarski*, Stosunek postępowania spornego do niespornego, PiP 1949, Nr 3–4; *H. Pietrkowski*, Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych, Warszawa 2017; *tenże*, Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych, Warszawa 2014; *tenże*, Prawo do rzetelnego procesu w świetle zmienionej procedury cywilnej, PS 2005, Nr 10; *M. Pilich*, Wpływ orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego na kodeks postępowania cywilnego, KPP 2009, Nr 3; *P. Pogonowski*, *P. Cioch*, *E. Gapska*, *J. Nowińska* (red.), Współczesne przemiany postępowania cywilnego, Warszawa 2010; *J.A. Porowski*, Kontrowersje w sprawie powszechnie obowiązującej wykładni ustaw (aspekty porównawcze), PiP 1996, Nr 12; *Z. Resich*, Podmioty procesu cywilnego w nowym kodeksie postępowania cywilnego, NP 1966, Nr 2; *tenże*, Poznanie prawdy w procesie cywilnym, Warszawa 1958; *tenże*, Przesłanki procesowe, Warszawa 1966; *J. Rodziewicz*, Prejudycjalność w postępowaniu cywilnym, Gdańsk 2000; *M. Rościszewski*, Dochodzenie roszczeń z tytułu prawa do nieodpłatnego nabycia akcji prywatyzowanej spółki Skarbu Państwa, Pr.Sp. 1999, Nr 7–8; *W. Sanetra*, Swoboda decyzji sędziowskiej z perspektywy Sądu Najwyższego, PS 2008, Nr 11–12; *M. Sawczuk*, Konstytucyjne idee prawa sądowego, PE 2000, Nr 7; *tenże*, O aktualności teorii stosunku prawnego wyłynnoprocesowego, w: Zbiór rozpraw z zakresu postępowania cywilnego. Księga Pamiątkowa ku czci prof. Włodzimierza Berutowicza, AUWr 1990, Nr 170; *tenże*, O celach i funkcjach postępowania cywilnego procesowego i nieprocesowego (niespornego), w: *A. Marciniak* (red.), Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae. Księga Pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza, Łódź 1998; *tenże*, Teoria prawdy w prawie cywilnym (procesowym i materialnym), w: *M. Jędrzejewska*, *T. Ereciński* (red.), Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga Pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha, Warszawa 1985; *tenże*, Tradycja a postęp w nowelizacji cywilnego prawa sądowego, w: *J. Barta*, *A. Matlak* (red.), Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro, ZNUJ PWiOWI 2007, Nr 100; *W. Siedlecki*, Czynności procesowe, PiP 1951, Nr 11; *tenże*, Fikcyjny proces cywilny, PiP 1955, Nr 2; *tenże*, Istota procesu cywilnego z punktu widzenia interesów państwa i jednostki, PiP 1947, Nr 7–8; *tenże*, Prawo procesowe cywilne a prawo cywilne materialne, KSP 1969, Nr 3–4; *tenże*, Stosunek postępowania karnego do postępowania cywilnego w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania cywilnego, Pal. 1966, Nr 9; *tenże*, Stosunek postępowania spornego do niespornego, PiP 1949, Nr 2; *tenże*, Zasady naczelne postępowania cywilnego w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania cywilnego, SC 1966, t. VII; *tenże*, Przedmiot postępowania cywilnego, w: *J. Jodłowski* (red.), Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego, Wrocław 1974; *M. Stanowska*, Udostępnianie dziennikarom akt sądowych lub prokuratorских, PS 2001, Nr 10; *K. Stefko*, Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1956; *M. Sychowicz*, Podstawy przekazania spraw cywilnych do trybu nieprocesowego, NP 1969, Nr 10; *G. Szyburska-Walczak*, Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka jako podstawa wznowienia postępowania w sprawie cywilnej, w: *J. Jaskiernia* (red.), Efektywność europejskiego systemu ochrony praw człowieka, t. 2, Efektywność mechanizmów ochrony praw człowieka Rady Europy, Unii Europejskiej i OBWE, Toruń 2012; *A. Świątkowski*, Droga sądowa w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpie-

czeń społecznych, Pal. 1986, Nr 5–6; Z. Świeboda, Czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1990; *tenże*, Zagadnienia orzekania przez sąd w sprawach przekazanych mu ustawami o przedsiębiorstwach państwowych i samorządzie załogi, NP 1983, Nr 5; J. Turek, (Nie)dopuszczalność drogi sądowej o zwrot należności podatkowej, GS 2004, Nr 1; A. Wach, Kształtowanie się zakresu drogi sądowej w sprawach cywilnych, NP 1980, Nr 10; E. Warzocha, Problematyka sprawności postępowania sądowego w sprawach cywilnych, Probl. Prawa i Admin. 2010, Nr 1; E. Wengerek, Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1958; *tenże*, Korzystanie w postępowaniu cywilnym ze środków dowodowych uzyskanych sprzecznie z prawem, PiP 1977, Nr 2; *tenże*, Problem ustności i pisemności postępowania cywilnego, NP 1970, Nr 10; *tenże*, Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym w świetle literatury prawniczej, SC 1963, Nr 3; *tenże*, Zasada równości stron w procesie cywilnym, PiP 1955, Nr 11; R. Więckowski, Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach cywilnych, Probl. Prawn. 1991, Nr 139; *tenże*, Z problematyki dopuszczalności drogi sądowej w sprawach lokalowych małżonków, ZNUJ 1981, Nr 98; S. Włodyka, Pojęcie postępowania cywilnego i jego rodzaje, w: J. Jodłowski (red.), Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego, Wrocław 1974; *tenże*, Powództwo prokuratora w polskim procesie cywilnym, Warszawa 1957; *tenże*, Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym w świetle nowego ustawodawstwa, NP 1966, Nr 9; M. Zalisko, Instrumenty prawne w obszarze współpracy sądowej w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej, Warszawa 2013; T. Żyznowski, Niektóre aspekty drogi sądowej w sprawach z zakresu własności przemysłowej, PS 2002, Nr 9.

Art. 1.^{2,3} [Sprawy cywilne]

Kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne).

Spis treści

	Nb
I. Sprawy cywilne (zagadnienia ogólne)	1
II. Postępowanie cywilne	6
III. Rodzaje postępowania	7
IV. Spory kompetencyjne	12
V. Sprawy cywilne (kwestie szczegółowe)	13
VI. Inne sprawy przekazane z mocy ustaw szczególnych	18

I. Sprawy cywilne (zagadnienia ogólne)

1. **Pojęcie sprawy.** Sąd Najwyższy uznał, że pojęcie sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 1 Konstytucji RP ma charakter autonomiczny i obejmuje również sprawy, które nie są sprawami cywilnymi, sądo-administracyjnymi lub karnymi; sprawy te rozpoznaje sąd powszechny w postępowaniu cywilnym (post. SN z 19.12.2003 r., III CK 319/03, Legalis). Artykuł 1 zawiera ustawową definicję spraw cywilnych. Określa ona krąg spraw, które z woli ustawodawcy zostały poddane reżimowi przepisów KPC. Dla określenia spraw cywilnych ustawodawca przyjął mieszane kryteria: materialne i formalne.

2. **Podział spraw cywilnych według kryterium materialnego oraz formalnego.** Według 2 kryterium materialnego do spraw cywilnych zalicza się sprawy, które ze swojej istoty do tej kategorii należą, a mianowicie: z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy. Natomiast stosując kryterium formalne, ustawodawca objął definicją spraw cywilnych także sprawy, które nie są nimi ze swojej istoty (natury), a z woli ustawodawcy zostały poddane właściwości sądów powszechnych. Należą do nich sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz inne, do których przepisy KPC stosuje się z mocy ustaw szczególnych.

² Utracił moc z dniem 17 lipca 2000 r., rozumiany w ten sposób, iż w zakresie pojęcia „sprawy cywilnej” nie mogą się mieścić roszczenia dotyczące zobowiązań pieniężnych, których źródło stanowi decyzja administracyjna, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r. sygn. akt SK. 12/99 (Dz.U. poz. 665).

³ Utracił moc z dniem 11 września 2017 r.:
– w zakresie, w jakim dotyczy zagadnienia oceny prawidłowości procedury wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego;
– w zakresie, w jakim dotyczy zagadnienia oceny prawidłowości procedury przedstawienia kandydatów na stanowisko Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i powołania ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 września 2017 r. sygn. akt K 10/17 (Dz.U. poz. 1727).

W konsekwencji należy przyjąć, że konstrukcja prawna sprawy cywilnej oparta jest na kryterium materialnoprawnym, tj. charakterze danego stosunku prawnego, i na kryterium formalnym wyrażającym się w przekazaniu określonej sprawy do zakresu działania sądów powszechnych. W sensie materialnoprawnym sprawami cywilnymi są sprawy, w których ochrona prawna jest przewidziana ze względu na stan prawny oraz prawa i obowiązki podmiotów stosunków prawnych o charakterze równorzędnym. Jeżeli źródłem roszczenia jest stosunek administracyjnoprawny, to sprawa nie ma charakteru cywilnego według kryterium materialnoprawnego, choć może podlegać rozpoznaniu na podstawie KPC. Przesądającym elementem wskazującym na stosunek administracyjnoprawny jest występowanie organu państwowego lub społecznego wobec innego uczestnika z pozycji wykonywania władzy zwierzchniej w ramach zarządzającej działalności państwa (post. SN z 4.4.2003 r., III CZP 11/03, Legalis). Nie można przy tym pominąć faktu, że rozstrzygnięcia zapadające w postępowaniu administracyjnym i sądownoadministracyjnym mogą mieć również skutki na gruncie prawa cywilnego. Przykładowo SN stwierdził, że: „Choć decyzja Komendanta Głównego Policji jest decyzją stwierdzającą nieważność wcześniej wydanej i niezaskarżonej, a przez to ostatecznej decyzji komendanta policji, przyznającej skarżącemu jednorazowe odszkodowanie z tytułu uszczerbku na zdrowiu będącego skutkiem wypadku pozostającego w związku z pełnieniem służby w Policji, to jednak przedmiotowo bez wątplenia dotyczy owego odszkodowania. Jest więc decyzją w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, o której mowa w art. 476 § 2 pkt 5 KPC, a w konsekwencji tego sprawa zainicjowana tym odwołaniem jest (w znaczeniu formalnym) sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 KPC. Dlatego też odwołanie od takiej decyzji winno być rozpoznane przez sąd ubezpieczeń społecznych (sąd powszechny) według reguł postępowania przewidzianych w Księdze pierwszej, Tytule VII, Dziale III Kodeksu postępowania cywilnego” (wyr. SN z 29.11.2017 r., I UK 485/16, Legalis).

- 3. Uzasadnione odrzucenie pozwu.** Za trafne należy uznać stanowisko SN, że nie jest uzasadnione odrzucenie pozwu ze względu na niedopuszczalność drogi sądowej niemającej cech sprawy cywilnej, jeżeli powód przedstawił okoliczności i zdarzenia, które mogą stanowić cywilnoprawne źródło jego żądań (post. SN z 24.6.2010 r., IV CSK 554/09, Legalis). W zasadzie każde roszczenie procesowe, sformułowane jako żądanie zasądzenia, ustalenia lub ukształtowania stosunku prawnego, niezależnie od jego merytorycznej zasadności, jest objęte drogą sądową, jeżeli dotyczy podmiotów, których pozycja w ramach tego stosunku prawnego jest równorzędna (wyr. SN z 11.1.2017 r., IV CSK 112/16, Legalis).
- 4. Stosunek cywilnoprawny między stronami.** Jeśli według zawartych w pozwie twierdzeń powoda istnieje między stronami stosunek cywilnoprawny, to drogę sądową należy uznać za dopuszczalną. Dopiero proces przed sądem ma wykazać, czy twierdzenia powoda znajdują podstawę w przepisach prawa materialnego, i doprowadzić do wiążącego ustalenia istnienia albo też nieistnienia konkretnego stosunku cywilnoprawnego między stronami procesu. Artykuł 2 KPC ustanawia domniemanie drogi sądowej w sprawach cywilnych w rozumieniu art. 1 KPC. Oznacza to, że każda sprawa cywilna – w znaczeniu, o jakim mowa w art. 1 KPC – podlega rozpoznaniu przez sąd, chyba że przepis szczególny przekazuje ją do właściwości innych organów (post. SN z 4.2.2009 r., II PK 226/08, Legalis).

Sąd Najwyższy przyjął, że:

- 1) nawet w sytuacji, w której wyrażona już przez sąd odwoławczy ocena prawna jest wadliwa, związanie, o którym mowa w art. 386 § 6 KPC, istnieje także wtedy, gdy ocena ta dotyczy dopuszczalności drogi sądowej. Oznacza to, że ani strony nie mogą kolejnej apelacji opierać na zarzutach z tą oceną sprzeczną, ani sąd II instancji nie może formułować ocen prawnych sprzecznych ze stanowiskiem wyrażonym przez ten sąd w poprzednim orzeczeniu;
 - 2) o samej dopuszczalności wszczęcia i przeprowadzenia postępowania cywilnego nie decyduje ustalenie, że pomiędzy stronami rzeczywiście istnieje stosunek prawny, z którego mogą wynikać ich sporne prawa bądź obowiązki, lecz samo twierdzenie osoby inicjującej postępowanie przed sądem, że tak jest.
- 5. Niedopuszczalność drogi sądowej.** Niedopuszczalność drogi sądowej, stanowiąca bezwzględną przesłankę procesową, zachodzi wtedy, gdy sprawa nie ma charakteru sprawy cywilnej ani w znaczeniu materialnym, ani formalnym, albo gdy ma wprawdzie charakter

sprawy cywilnej w znaczeniu materialnym, ale na podstawie szczególnego przepisu została przekazana do właściwości innego organu jak sąd powszechny. Rozważając dopuszczalność drogi sądowej, sąd nie bada istnienia prawa podmiotowego ani nie rozważa, czy zgłoszone przez powoda roszczenie jest usprawiedliwione prawem materialnym. Do wytoczenia procesu nie jest potrzebne obiektywne istnienie prawa, konieczne jest jedynie twierdzenie o jego istnieniu. Sąd powinien wyjaśnić, czy prawo podmiotowe, o istnieniu którego twierdzi powód, odpowiada pojęciu sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 i 2 KPC. Jeżeli, według twierdzeń powoda zawartych w pozwie, między nim a pozwanym istnieje stosunek cywilnoprawny, droga sądowa jest dopuszczalna i pozew nie może być odrzucony z powodu jej braku (wyr. SN z 17.6.2016 r., IV CSK 655/15, Legalis).

Do odrzucenia pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej nie wystarczy nawet odmowa zakwalifikowania sprawy jako sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC, sąd odrzucający pozew powinien wskazać inny sąd, do którego właściwości rozpoznanie tej sprawy zostało ustawowo zastrzeżone, spełniając w ten sposób wymogi standardów konstytucyjnych wynikających z art. 45 ust. 1 i art. 177 Konstytucji RP (post. SN z 30.1.2013 r., V CSK 101/12, Legalis).

Za trafne uznać należy stanowisko SN, według którego:

- 1) o dopuszczalności czy niedopuszczalności drogi sądowej nie decyduje obiektywne istnienie albo nieistnienie roszczenia podlegającego ochronie na drodze sądowej, lecz przesądzają twierdzenia powoda o istnieniu stosunku prawnego z zakresu objętego pojęciem sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 i 2 § 1 i 3 KPC. We wstępnej fazie procesu badania dopuszczalności drogi sądowej sąd nie bada prawa podmiotowego, o którego istnieniu zapewnia powód, ani tego, czy ono rzeczywiście istnieje i czy przysługuje powodowi, przedmiotem procesu bowiem jest roszczenie procesowe, a więc hipotetyczne roszczenie materialnoprawne, określone przez powoda;
- 2) sprawa cywilna to abstrakcyjny stosunek prawny z zakresu prawa cywilnego i dopiero proces ma na celu wiążące ustalenie istnienia albo nieistnienia konkretnego stosunku cywilnoprawnego między powodem a pozwanym, zatem każdy może wytoczyć powództwo, jakie uzna za słuszne, i sąd powszechny powinien je rozpoznać (post. SN z 20.6.2012 r., I CSK 558/11, Legalis).

Istotne znaczenie ma problem decyzji administracyjnej, stanowiącej podstawę sprawy cywilnej. W tej materii SN uznał, że rolą sądu powszechnego nie jest dokonywanie kontroli legalności decyzji administracyjnych, lecz merytoryczne orzekanie w przedmiocie spraw podanych ich kognicji, stąd zakres badania sprawy przez sąd powszechny wynika z przedmiotu toczącego się przed nim postępowania. Przedmiotem postępowania jest zatem sprawa rozstrzygnięta tą decyzją (wyr. SA w Warszawie z 22.1.2013 r., VI ACa 1024/12, Legalis; wyr. SN z 4.1.2012 r., III CSK 126/11, Legalis). Wskazane stanowisko należy uznać za trafne.

Nie można w drodze analogii do art. 11 KPC stosować tych samych kryteriów do decyzji administracyjnej, wydawanych nie przez niezawisłego sędziego, lecz przez hierarchicznie podporządkowanego (zależnego) urzędnika, który w dodatku nie musi być prawnikiem. W myśl art. 178 ust. 1 Konstytucji RP, sędziowie są niezawisli w sprawowaniu swojego urzędu i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom. W ramach właśnie tej niezawisłości sędziowskiej sędzia ma prawo badania zgodności z prawem decyzji administracyjnej. W przeciwnym wypadku sędzia, opierając się na niezgodnej z prawem decyzji administracyjnej, wydałby świadomie niezgodne z prawem orzeczenie merytoryczne. Nie dotyczy to sytuacji, w której o prawidłowości decyzji administracyjnej orzekł sąd administracyjny (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP).

II. Postępowanie cywilne

1. Zadanie postępowania cywilnego. Zadaniem postępowania cywilnego jest realizowanie norm prawa cywilnego materialnego w drodze ich przymusowego urzeczywistnienia. Zadanie to określa pojęcie postępowania cywilnego, jako prawnie uregulowanego zespołu działań, zmierzających do skonkretyzowania i przymusowego zrealizowania norm prawnych w sprawach cywilnych w formie przewidzianej prawem. Ów cel postępowania cywilnego ma doniosłe znaczenie w demokratycznym państwie prawnym urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP).

III. Rodzaje postępowania

- 7 1. **Postępowanie cywilne *sensu largo*** dzieli się na postępowanie sądowe oraz postępowanie pozasądowe.
- 8 2. **Postępowanie sądowe.** Do postępowania sądowego zalicza się: 1) postępowanie procesowe, zarówno zwyczajne, jak i postępowania odrębne; 2) postępowanie nieprocesowe; 3) postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt; 4) postępowanie zabezpieczające; 5) postępowanie egzekucyjne; 6) postępowanie upadłościowe i restrukturyzacyjne.
- 9 3. **Postępowanie pozasądowe.** Do postępowań pozasądowych, czyli do postępowań toczących się poza sądami powszechnymi, zalicza się przede wszystkim postępowanie przed sądami polubownymi oraz postępowanie pojednawcze przed komisjami pojednawczymi w sprawach ze stosunku pracy.
- 10 4. **Proces oraz postępowanie nieprocesowe** stanowią dwa podstawowe tryby postępowania rozpoznawczego, toczącego się w sprawach cywilnych przed sądami powszechnymi. Są to równorzędne tryby postępowania rozpoznawczego dostosowane do rodzaju spraw, jakie są w nich rozpoznawane.
- 11 5. **Przewodniczący.** Nad prawidłowością zastosowania właściwego trybu postępowania czuwa z urzędu przewodniczący (art. 201 § 1 KPC).

IV. Spory kompetencyjne

- 12 1. **Odesłanie.** Zob. kom. do art. 199¹, Nb 1–3.

V. Sprawy cywilne (kwestie szczegółowe)

- 13 1. **Powstanie stosunku cywilnoprawnego** zależy od istnienia stanu faktycznego, z którym norma prawa cywilnego łączy taki stosunek. Prawo cywilne wiąże powstanie stosunku cywilnoprawnego ze zdarzeniami prawnymi, wśród których wyróżnia się działania i zaniechania (zob. post. SN z 21.11.2000 r., III CKN 1048/00, Legalis).
- 14 2. **Dopuszczalność drogi sądowej.** Jeżeli zatem powód opiera swoje roszczenia na zdarzeniach prawnych, które mogą stanowić źródło stosunków prawnych, to w takich sytuacjach dopuszczalna jest droga sądowa (zob. post. SN z 22.4.1998 r., I CKN 1000/97, Legalis).
O dopuszczalności (niedopuszczalności) drogi sądowej nie decyduje obiektywne istnienie (nieistnienie) roszczenia podlegającego ochronie na drodze sądowej, lecz przesądzają twierdzenia powoda o istnieniu stosunku prawnego z zakresu objętego pojęciem sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 i 2 § 1 i art. 3 KPC.
We wstępnej fazie zaznajamiania się z twierdzeniami powoda podanymi w pozwie sąd nie bada prawa podmiotowego, o którego istnieniu twierdzi powód, a tym bardziej nie rozważa, czy zgłoszone przez powoda roszczenie jest usprawiedliwione prawem materialnym. Kwestia dopuszczalności drogi sądowej powinna być zatem oceniana w granicach wyznaczonych przez roszczenie procesowe (hipotetyczne roszczenie materialne, o którego istnieniu twierdzi powód; post. SN z 22.8.2007 r., III CZP 76/07, Legalis).
- 15 3. **Zakres pojęcia sprawy cywilnej.** Wątpliwości w praktyce nasuwała kwestia, czy jest sprawą cywilną sprawa dotycząca zobowiązań pieniężnych mających swoje źródło w decyzji administracyjnej. Kwestię tę rozstrzygnął TK, stwierdzając, że art. 1 KPC rozumiany w ten sposób, iż w zakresie pojęcia sprawy cywilnej nie mogą mieścić się roszczenia dotyczące zobowiązań pieniężnych, których źródło stanowi decyzja administracyjna, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (zob. wyr. TK z 10.7.2000 r., SK 12/99, Legalis).
- 16 4. **Sprawy, których praktyka nie zaliczyła do spraw cywilnych.** Praktyka nie zaliczyła do spraw cywilnych np.:
- 1) spraw dotyczących stosunku prawnego między podatnikiem a organem podatkowym (stosunek administracyjnoprawny), również jeżeli chodzi o roszczenia o zwrot nienależnie uiszczonych podatku (nadpłaty) (zob. wyr. NSA z 27.10.1993 r., III SA 689/93, Legalis; post. SA w Krakowie z 17.5.1993 r., I ACz 201/93, PS 1996, Nr 10, s. 48) lub istnienia nadpłaty podatkowej, a także co do orzekania o zobowiązaniach podatkowych

- (opłacie skarbowej) i do kontroli decyzji administracyjnych wydanych w tym zakresie (zob. post. SN z 19.2.2003 r., V CKN 378/01, Legalis);
- 2) spraw o roszczenia wynikające ze stosunku służbowego żołnierzy zawodowych, zaliczając je do spraw administracyjnych (zob. post. SN z: 7.8.1996 r., III PO 12/96, Legalis; 2.11.1982 r., I CZ 85/82, Legalis);
 - 3) spraw o wynagrodzenie za pracę więźnia wykonywaną w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności (zob. post. SN z: 4.3.1971 r., I CZ 13/71, Legalis; 4.2.1969 r., I CZ 101/68, Legalis);
 - 4) roszczeń o zawarcie umowy matrymonialnej (związku małżeńskiego) (zob. post. SN z 28.4.1965 r., II CR 103/65, Legalis);
 - 5) roszczeń o ustanowienie drogi ze względu na ogólne potrzeby mieszkańców (zob. post. SN z 23.9.1966 r., III CR 214/66, Legalis);
 - 6) wzajemnych stosunków, jakie zachodzą między stowarzyszeniem a jego członkami (chyba że strony zawarły umowę cywilnoprawną, np. najmu, umowy o pracę) (zob. post. SN z 29.12.1972 r., I CZ 149/72, Legalis);
 - 7) sporów powstających na tle członkostwa pracowniczego ogrodu działkowego (zob. wyr. SN z 29.6.1973 r., I CR 301/73, Legalis);
 - 8) żądań ustalenia, że powód spełnia warunki nabycia praw członka organizacji (zob. post. SN z 14.1.1987 r., IV CZ 6/87, Legalis);
 - 9) żądanie nakazania wydania dokumentu – zaświadczenia stwierdzającego istnienie prawa do określonej rzeczy (np. lokalu) (zob. post. SA w Warszawie z 7.8.1996 r., I ACz 727/96, Legalis);
 - 10) spraw o wydanie odpisu protokołu rozprawy sądowej (zob. post. SN z 23.1.1978 r., IV CZ 155/77, Legalis);
 - 11) spraw o udzielenie (uzupełnienie) dotacji budżetowej (post. SN z 18.10.2002 r., V CK 281/02, Legalis);
 - 12) spraw o stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej (post. SN z 28.5.2002 r., II UKN 356/01, Legalis);
 - 13) spraw o ustalenie, że powodowi przysługuje mandat sędziego TK (post. SN z 5.11.2009 r., I CSK 16/09, Legalis);
 - 14) spraw ustalenia decyzją administracyjną m² powierzchni użytkowej wydaną przez dyrektora regionalnego Wojskowej Agencji Mieszkaniowej (wyr. SN z 18.2.2010 r., II CSK 428/09, Legalis);
 - 15) pomimo tego, iż sprawa o stwierdzenie nabycia z mocy prawa własności nieruchomości na podstawie art. 73 ust. 1 ustawy z 8.8.1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące funkcjonowanie gospodarki i administracji publicznej (Dz.U. Nr 106, poz. 497 ze zm.) ma za swej istoty charakter cywilny, a zatem byłaby rozpoznawana przez sąd powszechny, gdyby nie wyłączenie, polegające na przekazaniu orzekania w tym przedmiocie do kompetencji wojewody. Z tej przyczyny, decyzja wojewody, o której mowa tym przepisem, ma charakter wyłącznego dowodu nabycia przez Skarb Państwa lub odpowiednią jednostkę samorządu terytorialnego prawa własności na podstawie art. 73 ust. 1 tej ustawy. W konsekwencji nie jest możliwe samodzielnie ustalenie nabycia prawa własności nieruchomości zajętej pod drogę publiczną w dniu 1.1.1999 r. na tej podstawie prawnej przez sąd w postępowaniu sądowym jako przesłanki innego rozstrzygnięcia (wyr. SN z 28.3.2012 r., V CSK 144/11, Legalis).

Jeżeli orzeczenie sądu zagranicznego dotyczy sprawy, która według prawa polskiego nie jest sprawą cywilną i w związku z tym nie należy do drogi sądowej, to wniosek o uznanie takiego orzeczenia przez sąd polski podlega oddaleniu (z braku przesłanki przewidzianej w art. 1145 § 1 KPC65), a nie odrzuceniu (z powodu niedopuszczalności drogi sądowej) (zob. post. SN z 31.8.1983 r., IV CZ 105/83, Legalis).

5. Sprawy, które praktyka zaliczyła do spraw cywilnych. Do spraw cywilnych praktyka **17** zaliczyła m.in.:

- 1) roszczenie członka spółdzielni o przydział lokalu mieszkalnego (zob. post. SN z 30.9.1982 r., I CZ 103/82, Legalis) oraz żądanie członka spółdzielni mieszkani-

- wej o zobowiązanie spółdzielni do zamiany mieszkania spółdzielczego (zob. wyr. SN z 26.6.1984 r., I CR 166/84, Legalis);
- 2) rozstrzyganie sporów na tle praw rzeczowych (zob. wyr. NSA z 26.1.1999 r., II Sa/Ka 838/97, Legalis);
 - 3) roszczenia o rentę i odszkodowanie z tytułu gruźlicy w związku ze służbą wojskową (zob. post. SN z 15.12.1977 r., I CZ 125/77, Legalis);
 - 4) sprawy o odszkodowanie za pobieranie prądu bez rejestracji (zob. post. SN z 11.8.1978 r., III CRN 144/78, Legalis);
 - 5) sprawy o naruszenie dobra osobistego, jakiego dopuścił się policjant, sporządzając w toku postępowania karnego opinię czy notatki służbowe (zob. post. SN z 8.10.1984 r., II CZ 14/84, Legalis);
 - 6) roszczenia o wzruszenie ugody zawartej w postępowaniu administracyjnym o rozgraniczenie nieruchomości (zob. wyr. NSA z 16.6.1987 r., IV SAB 24/86, Legalis);
 - 7) roszczenia o zwrot nienależnie pobranych zasiłków, wpłaconych przez osobę bezrobotną (zob. wyr. NSA z 21.4.1994 r., II SA 451/93, Legalis);
 - 8) sprawy ze stosunku pracy nawiązanego na podstawie decyzji administracyjnej w postaci aktu mianowania, jeżeli przepisy szczególne, regulujące stosunek pracy określonej kategorii pracowników, takiego wyłączenia nie zawierają (zob. post. NSA z 6.2.1995 r., II SA 136/95, Legalis);
 - 9) spory dotyczące zwrotu świadczeń wypłaconych pracodawcy lub masie spadkowej upadłości przez Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych na zasadach przewidzianych ustawą z 13.7.2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1433) (zob. post. SA w Łodzi z 28.3.1995 r., I ACz 100/95, Legalis);
 - 10) sprawy z zakresu stosunków między emitentem obligacji a ich właścicielem, jako zależne od stosunków zobowiązaniowych (zob. wyr. NSA z 28.4.1995 r., III SAB 29/94, Legalis);
 - 11) sprawy o ustalenie własności państwa do gruntów w razie sporu o prawo własności gruntów, o którym mowa w art. 51 ust. 1 pkt 2 ustawy z 21.3.1985 r. o drogach publicznych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2222 ze zm.) (zob. wyr. NSA z 12.5.1995 r., II SA 217/94, Legalis);
 - 12) spory na tle wysokości opłat za dostarczoną do mieszkań wodę (zob. post. SN z 23.8.1995 r., III PO 14/95, Legalis);
 - 13) sprawy dotyczące zgody zmiany przeznaczenia części nieruchomości wspólnej przez ogół współwłaścicieli lokali, które wchodzi w skład nieruchomości, tworzącej wspólnotę mieszkaniową (zob. wyr. WSA w Gdańsku z 14.11.1996 r., II SA/Gd 1223/96, niepubl.);
 - 14) sprawy o zapłatę określonej kwoty tytułem opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste gruntów (zob. post. SN z 25.2.1997 r., II CKU 10/97, Legalis);
 - 15) spory dotyczące stosunków prawnych między Skarbem Państwa – Ministrem Finansów a gminą, o ile mają charakter cywilnoprawny, tzn. oparte są na zasadzie równorzędności, o czym decyduje m.in. charakter dochodzonego roszczenia (zob. post. SA z 30.6.1997 r., I ACz 508/97, Legalis);
 - 16) sprawy o odsetki od dodatkowego wynagrodzenia za wykonywanie przez funkcjonariusza Służby Więziennej zleconych zadań wykraczających poza obowiązki służbowe [zob. uchw. NSA (7) z 5.3.2001 r., OPS 17/00, Legalis];
 - 17) realizację roszczenia o wykup nieruchomości, jeżeli przepisy (...) nie zawierają wyraźnego przekazania sprawy z zakresu wykupu nieruchomości na drogę rozstrzygnięcia decyzją administracyjną (zob. wyr. NSA w Warszawie z 11.2.1998 r., IV SA 663/96, niepubl.);
 - 19) w razie niezgodnienia treści orzeczenia w postępowaniu regulacyjnym prowadzonym przed komisją majątkową w przedmiocie prawa własności nieruchomości na podstawie art. 61 ust. 1 i 2 ustawy z 17.5.1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 380 ze zm.) (zob. wyr. SN z 13.5.1998 r., III CKN 483/97, Legalis);
 - 20) spory związane z oddaniem w najem lub w dzierżawę lokalem użytkowym należącym do gminy (zob. wyr. WSA w Gdańsku z 15.10.1998 r., II SA/Gd 268/97, niepubl.);

- 21) żądania nakazania sprzedaży nieruchomości w trybie bezprzetargowym (zob. wyr. NSA w Warszawie z 7.5.1999 r., IV SAB 98/98, niepubl.);
- 22) roszczenia związane z poczynieniem czy nabyciem nakładów na nieruchomości oddaną w użytkowanie wieczyste, które nieodpłatnie przeszły na własność użytkownika wieczystego (zob. wyr. NSA w Warszawie z 20.7.1999 r., I SA 1705/98, niepubl.);
- 23) roszczenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej o zapłatę za usługi medyczne świadczone w ramach umowy o przekazywanie środków publicznych przez Skarb Państwa, których koszt wykonania nie ma pokrycia w ustalonym przez strony wynagrodzeniu (zob. post. SA w Białymstoku z 6.4.2000 r., I ACz 261/00, Legalis);
- 24) spory pomiędzy odwołanymi przez Ministra Skarbu Państwa członkami rady nadzorczej spółki radiofonii publicznej a spółką dotyczące składu osobowego rady nadzorczej (zob. post. SN z 25.1.2001 r., II CKN 1343/00, Legalis);
- 25) sprawy roszczeń zwolnionego ze służby asesora prokuratorskiego (wyr. SN z 7.10.2004 r., II PK 130/04, Legalis);
- 26) sprawy dotyczące rozliczeń między związkami gmin utworzonym na podstawie art. 64 ust. 1 SamGminU a uczestniczącą w nim gminą z tytułu ponoszenia kosztów działalności związku (wyr. SN z 2.4.2003 r., I CK 265/02, OSNC 2004, Nr 6, poz. 99);
- 27) sprawy, w których ZUS w celu ochrony swojej wiarygodności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne występuje wobec osoby trzeciej z żądaniem uznania bezskuteczności czynności prawnej dokonanej pomiędzy tą osobą a dłużnikiem ZUS (post. SN z 13.5.2003 r., V CK 107/02, Legalis);
- 28) sprawy dotyczące odpowiedzialności członków zarządu spółki z o.o., o której mowa w art. 298 KH (obecnie art. 299 KSH) (wyr. SN z: 28.11.2003 r., IV CK 226/02, Legalis; 26.1.2006 r., II CK 384/05, Legalis);
- 29) sprawy dotyczące uposażenia żołnierzy czy też zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy i ich rodzin (wyr. NSA w Warszawie z 19.1.2006 r., I OSK 162/05, Legalis);
- 30) odwołanie syndyka upadłości (wyr. SN z 4.12.2008 r., I CNP 56/08, Legalis);
- 31) dochodzenie odsetek od nieterminowo wypłaconego uposażenia oraz innych świadczeń pieniężnych należnych funkcjonariuszom służb mundurowych, również tych, których podstawą prawną stanowią przepisy szczególne (wyr. SN z 2.7.2008 r., II PK 10/08, Legalis);
- 32) sprawy dotyczące odpowiedzialności majątkowej żołnierzy (wyr. SN z 16.6.2009 r., I PK 226/08, Legalis);
- 33) sprawy, których przedmiotem jest stosunek pracy dyrektora szkoły (wyr. SN z 24.9.2009 r., II PK 78/09, Legalis);
- 34) sprawy przyznania lokalu socjalnego przez gminę (post. WSA w Lublinie z 22.3.2010 r., II SAB/Lu 3/10, Legalis);
- 35) sprawy przekształcania prawa użytkowania wieczystego w prawo własności (post. WSA w Kielcach z 20.10.2008 r., III SAB/Kr 21/08, Legalis);
- 36) sprawę dotyczącą zwrotu nienależnie pobranych przez żonę z konta zmarłego męża rolnika środków wypłaconych mu przez AR i MR (wyr. NSA w Warszawie z 29.2.2012 r., II GSK 961/11, Legalis);
- 37) sprawy o zwrot zatrzymanego wadium (wyr. SN z 11.5.2012 r., II CSK 491/11, Legalis);
- 38) sprawy o zwrot wadium w zamówieniach publicznych (post. SN z 12.2.2014 r., IV CSK 291/13, Legalis);
- 39) sprawy dotyczące dochodzenia roszczeń związanych z udzieleniem dotacji unijnych (wyr. SN z 7.10.2015 r., I CSK 878/14, Legalis);
- 40) spory na tle umowy dotyczącej świadczenia finansowanego ze środków publicznych (wyr. SA w Warszawie z 24.3.2017 r., I ACa 2403/15, Legalis);
- 41) sprawy dotyczące stosunku członkostwa w Kościele lub innym związku wyznaniowym (wyr. SN z 15.9.2017 r., III CSK 241/16, Legalis);
- 42) sprawy wszczęte na skutek odwołania od decyzji Komendanta Głównego Policji stwierdzającej nieważność decyzji przyznającej jednorazowe odszkodowanie z tytułu uszczerbku na zdrowiu będącego skutkiem wypadku pozostającego w związku z pełnieniem służby w Policji (wyr. SN z 29.11.2017 r., I UK 485/16, Legalis).

VI. Inne sprawy przekazane z mocy ustaw szczególnych

18 1. **Sprawy cywilne według kryterium formalnego.** Do spraw cywilnych, według kryterium formalnego, z woli ustawodawcy zaliczone zostały m.in. sprawy:

- 1) z ustawy z 18.7.1950 r. o odpowiedzialności zawodowej fachowych pracowników służby zdrowia (Dz.U. Nr 36, poz. 332 ze zm.): w postępowaniu przed komisjami okręgowymi w sprawie rozstrzygnięcia sporu, jako sąd polubowny, między fachowymi pracownikami służby zdrowia, a także między fachowymi pracownikami służby zdrowia a osobami, korzystającymi z ich usług – powstałe w związku z wykonywaniem praktyki (zawodu) (art. 7 ust. 2);
- 2) z ustawy z 17.6.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1314 ze zm.): a) sprawy z zakresu żądania zwolnienia rzeczy lub prawa majątkowego od zabezpieczenia lub egzekucji administracyjnej (art. 40 § 2), b) w wypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i egzekucji sądowej (art. 62), c) w sprawach o wyjawienie majątku (art. 71 § 1), d) w sprawach o pozostawienie pomieszczeń w użytkowaniu zobowiązanego (art. 110g § 6);
- 3) z ustawy z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1040): w sprawach nieunormowanych w art. 87 i 88 (art. 90);
- 4) z ustawy z 26.1.1982 r. – Karta Nauczyciela (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 967 ze zm.): do rozpatrzenia odwołania w sprawach dyscyplinarnych od orzeczeń komisji dyscyplinarnych (art. 85m ust. 2);
- 5) z ustawy z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 969): a) w sprawie wymierzania i uchylania kary pieniężnej (art. 9 § 1), b) w sprawach nieletnich (art. 20), c) w sprawie przeprowadzania dowodu z opinii pedagogicznej, psychologicznej, medycznej oraz opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów (art. 25 § 3), d) w postępowaniu odwoławczym w sprawie zastosowania środka poprawczego lub gdy środek odwoławczy zawiera wniosek o orzeczenie środka poprawczego (art. 59 § 1);
- 6) z ustawy z 26.1.1984 r. – Prawo prasowe (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1914): w postępowaniu o rejestrację dziennika lub czasopisma (art. 20 ust. 1);
- 7) z ustawy z 7.4.1989 r. o związkach zawodowych rolników indywidualnych (Dz.U. Nr 20, poz. 106 ze zm.): do postępowania w sprawach, o których mowa w art. 9 ust. 1–4 (art. 9 ust. 6);
- 8) z ustawy z 30.5.1989 r. o izbach gospodarczych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 579): do postępowania sądowego w sprawach rozpoznawanych przez sąd rejestrowy (art. 13 ust. 4);
- 9) z ustawy z 21.6.1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych (Dz.U. Nr 44, poz. 255 ze zm.): do związków zawodowych i organów samorządu terytorialnego występujących do sądu z żądaniami określonymi w art. 1 (art. 2 ust. 2);
- 10) z ustawy z 5.1.2011 r. – Kodeks wyborczy (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 684): a) w sprawach protestów (art. 321 § 1–2), b) do rozpoznawania protestów wyborczych (art. 393);
- 11) z ustawy z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 299 ze zm.): od decyzji Prezesa Kasy, przewidzianych w art. 36 ust. 1 w postępowaniu odwoławczym przed sądem (art. 36 ust. 3);
- 12) z ustawy z 21.12.1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1140): w postępowaniu przed sądami lekarsko-weterynaryjnymi (art. 63 ust. 2);
- 13) z ustawy z 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 540 ze zm.), w tym: a) rozpoznawanie wniosku o zwolnienie w całości lub w części z poniesienia kosztów wynagrodzenia notariusza (art. 6 § 5), b) rozpoznawanie zażaleń na odmowę dokonania czynności notarialnej (art. 83 § 1b), c) w sprawie złożenia wniosku za pośrednictwem systemu teleinformatycznego sądowi właściwemu do prowadzenia ksiąg wieczystych przez notariusza aktu notarialnego zawierającego wniosek o wpis do księgi wieczystej (art. 92 § 4), d) w sprawie doręczania na żądanie strony jej oświadczenia na piśmie wskazanej przez nią stronie przeciwnej (art. 102 § 3);
- 14) z ustawy z 19.4.1991 r. o izbach aptekarskich (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1496 ze zm.): w postępowaniu przed sądami aptekarskimi (art. 63 ust. 2);

- 15) z ustawy z 23.5.1991 r. o związkach zawodowych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 263): w sprawach dotyczących rejestracji związków zawodowych (art. 7 KRSU);
- 16) z ustawy z 23.5.1991 r. o organizacjach pracodawców (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 2029 ze zm.): w sprawach rejestracji związku pracodawców (art. 13 ust. 1);
- 17) z ustawy z 29.12.1992 r. o radiofonii i telewizji (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 361 ze zm.): w sprawie odwołań od decyzji Przewodniczącego Krajowej Rady wydanych na podstawie art. 10 ust. 4 oraz art. 53 i 54 (art. 56 ust. 2);
- 18) z ustawy z 3.2.1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz o zmianie niektórych ustaw (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1439): w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu bankowego postępowania ugodowego (art. 23 ust. 1);
- 19) z ustawy z 10.12.1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 289 ze zm.): od decyzji wojskowego organu emerytalnego w sprawie zaopatrzenia emerytalnego i wysokości świadczeń pieniężnych z tego tytułu (art. 31 ust. 4);
- 20) z ustawy z 15.6.2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (Dz.U. z 2018 r. poz. 1293) do postępowań przed Komisją Prawa Autorskiego (art. 64 ust. 3);
- 21) z ustawy z 18.2.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 132 ze zm.): w postępowaniu odwoławczym od decyzji przewidzianych w art. 32 ust. 1 (art. 32 ust. 4). Zgodnie z art. 9 pkt 1 ustawy z 26.1.2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Straży Marszałkowskiej od 14.4.2020 r. tytuł ustawy zmienia się na: „o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin”;
- 22) z ustawy z 24.6.1994 r. o własności lokali (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 737): a) w razie procesu wspólnoty mieszkaniowej o żądanie sprzedaży lokalu w drodze licytacji (art. 16 ust. 1), b) do zarządu nieruchomością wspólną (art. 19);
- 23) z ustawy z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2017): a) do zarządu nad przedsiębiorstwem zastawcy (art. 27 ust. 2), b) do postępowania rejestrowego (art. 44);
- 24) z ustawy z 10.4.1997 r. – Prawo energetyczne (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 755 ze zm.): w postępowaniu w sprawie odwołania od decyzji Prezesa URE (art. 30 ust. 3);
- 25) z ustawy z 6.6.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 676 ze zm.): a) przy egzekucji grzywny, kwoty pieniężnej stanowiącej równowartość przedmiotów, które powinny ulec przypadkowi, nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, należności sądowych (art. 25 § 1), b) do tytułów egzekucyjnych (art. 26), c) przy podziale sumy uzyskanej z egzekucji – należności z tytułu obowiązku naprawienia szkody, nawiązki lub świadczenia pieniężnego (art. 196 § 2);
- 26) z ustawy z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.): a) w kwestiach dotyczących pełnomocnika (art. 89), b) w postępowaniu zabezpieczającym (art. 292 § 1), c) w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie i niesłuszne stosowanie środków przymusu (art. 558);
- 27) z ustawy z 27.6.1997 r. o partiach politycznych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 580): a) w sprawach o wpis partii politycznej do ewidencji (art. 22); b) w sprawach dotyczących przypadku korzyści majątkowej (art. 39a ust. 6);
- 28) z ustawy z 30.11.2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 2072): w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego (art. 36);
- 29) z ustawy z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 986 ze zm.): do postępowań przed sądami rejestrowymi (art. 7);

- 30) z ustawy z 28.8.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1906): w postępowaniach w sprawach wymienionych w art. 90 ust. 1 (art. 90 ust. 2);
- 32) z ustawy z 29.8.1997 r. o Narodowym Banku Polskim (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1373) w postępowaniu egzekucyjnym przeciwko Narodowemu Bankowi Polskiemu (art. 57 ust. 2);
- 33) z ustawy z 29.8.1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2187 ze zm.): umarzanie utraconych dokumentów zawarcia umowy rachunku oszczędnościowego w toku prowadzonej egzekucji sądowej lub administracyjnej (art. 62);
- 34) z ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 300 ze zm.): w postępowaniu z odwołań od decyzji Zakładu (art. 83 ust. 2);
- 35) z ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1270 ze zm.): do egzekucji świadczeń pieniężnych (art. 142);
- 36) z ustawy z 21.1.1999 r. o sejmowej komisji śledczej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1024): w sprawach dotyczących pełnomocnika, a nieunormowanych przez ustawę (art. 11b ust. 6);
- 37) z ustawy z 30.6.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 776): do roszczeń twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku (art. 294 ust. 2);
- 38) z ustawy z 29.11.2000 r. – Prawo atomowe (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 792 ze zm.): w sprawie odszkodowań za szkody jądrowe (art. 106 ust. 2);
- 39) z ustawy z 15.12.2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1725 ze zm.): do rozpatrywania przez okręgowe sądy dyscyplinarne, jako sądy polubowne sporów między członkami izb oraz między członkami izb a innymi podmiotami w określonych sprawach (art. 57 ust. 2);
- 40) z ustawy z 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 845 ze zm.): w sprawie z wniosku członka spółdzielni mieszkaniowej dotyczącego żądania przeniesienia na niego własności lokalu (art. 49 ust. 2);
- 41) z ustawy z 15.12.2000 r. o Inspekcji Handlowej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1930 ze zm.): w postępowaniu przed stałymi polubownymi sądami konsumentów (art. 37 ust. 6);
- 42) z ustawy z 24.7.2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1240 ze zm.): w sprawie wniosków organizacji związkowych o stwierdzenie ich reprezentatywności (art. 25 ust. 1);
- 43) z ustawy z 18.9.2001 r. – Kodeks morski (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.): a) w sprawie ponoszenia kosztów procesu oraz odpowiedzialności za odsetki (art. 99), b) w sprawie sposobu i trybu przeprowadzenia sprzedaży mienia nieznanego właściciela (art. 291), c) postępowanie w sprawach o ustanowienie i podział funduszu ograniczenia odpowiedzialności za roszczenia morskie (art. 339 § 1), d) w stosunku do biegłego – komisarza (art. 344 § 3), e) w sprawach o przywrócenie terminu do zgłoszenia roszczenia nieuwzględnionego w liście wierzytelności (art. 345 § 5), f) w sprawie o wznowienie postępowania (art. 349), g) w sprawie wykonania orzeczeń wydanych na podstawie Konwencji o odpowiedzialności cywilnej (art. 354 § 1);
- 44) z ustawy z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1302 ze zm.): a) do doręczenia pism w postępowaniu sądowym przez operatora pocztowego (art. 65 § 2), b) do postępowania dowodowego, o którym mowa w art. 106 § 3 (art. 106 § 5), c) do przeprowadzania dowodów, o których mowa w art. 296 § 1 (art. 296 § 2), d) w sprawach nieunormowanych w niniejszej ustawie do postępowania w zakresie obrotu zagranicznego (art. 300);
- 46) z ustawy z 11.4.2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1950 ze zm.): w postępowaniu odwoławczym do sądu od decyzji i postanowień organu wojskowego w sprawie odszkodowania (art. 22 ust. 4);
- 47) z ustawy z 29.1.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1986 ze zm.): a) do postępowania odwoławczego (art. 185 ust. 7), b) w postępowaniu toczącym się na skutek wniesienia skargi (art. 198a ust. 2), c) do czynności podejmowanych przez Prezesa Urzędu w przedmiocie wniesienia skargi (art. 198b ust. 4);
- 48) z ustawy z 19.3.2004 r. – Prawo celne (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1169): do postępowania w sprawie przepadku towaru (art. 31 ust. 2);

- 49) z ustawy z 30.4.2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 362): w sprawach odwołań od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 46 ust. 2);
- 51) z ustawy 7.7.2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 325): w sprawach o przyznanie kompensaty przez sąd rejonowy (art. 8 ust. 1);
- 52) w ustawie z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 2261 ze zm.): a) w sprawie odwołania od oceny kwalifikacji radcy w postępowaniu przed sądem apelacyjnym (art. 66 ust. 6), b) w sprawie odwołania od decyzji o zawieszeniu w czynnościach radcy (art. 87 ust. 2), c) w sprawie odwołań od orzeczeń Komisji dyscyplinarnej (art. 94 ust. 2);
- 53) z nowej ustawy z 20.7.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668): w postępowaniu odwoławczym od prawomocnych orzeczeń dyscyplinarnych komisji dyscyplinarnej (art. 295 ust. 2);
- 54) z ustawy z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 785): w sprawach dotyczących kosztów sądowych, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 8 ust. 1);
- 55) z ustawy z 7.4.2006 r. o informowaniu pracowników i prowadzeniu z nimi konsultacji (Dz.U. Nr 79, poz. 550 ze zm.): w sprawach, o których mowa w art. 16 ust. 3 (art. 16 ust. 4);
- 56) z ustawy z 21.7.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 298 ze zm.): a) w sprawach cywilnych wynikających ze stosunków związanych z uczestnictwem w obrocie na rynku finansowym albo dotyczących podmiotów wykonujących działalność na tym rynku (art. 6 ust. 1), b) polubowym w sprawach między uczestnikami rynku finansowego rozpatrywanych w centrum arbitrażu i centrum mediacji (art. 18 ust. 2);
- 57) z ustawy z 18.10.2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów (Dz.U. Nr 208, poz. 1537 ze zm.): w sprawach rozpoznania wniosku przechowującego depozyt w przedmiocie sprzedaży depozytu (art. 7 ust. 3);
- 58) z ustawy z 16.2.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 369): a) w sprawach powództw wytaczanych przez Rzecznika Konsumentów na rzecz konsumentów oraz w wypadku wstąpienia przez niego do toczącego się postępowania (art. 42 ust. 5), b) w przypadku wyłączenia jawności rozprawy przed Prezesem Urzędu (art. 60 ust. 4), c) w sprawach dotyczących dowodów w postępowaniu przed Prezesem Urzędu (art. 84);
- 59) z ustawy z 21.11.2008 r. o służbie cywilnej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1559): w postępowaniu z odwołań od orzeczeń Wyższej Komisji Dyscyplinarnej (art. 127 ust. 3);
- 60) z ustawy z 17.12.2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 573): w zakresie nieuregulowanym w ustawie (art. 24 ust. 1);
- 61) z ustawy z 30.4.2010 r. o instytutach badawczych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 736 ze zm.): do rozpatrzenia odwołań od orzeczeń komisji dyscyplinarnej w sprawach pracowników naukowych i badawczo-technicznych instytutów przy ministrze właściwym do spraw nauki (art. 58 ust. 4);
- 62) z ustawy z 7.5.2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2062 ze zm.): w sprawie kaucji złożonej przez skarżącego na zabezpieczenie roszczeń inwestora z powodu wstrzymania wykonania decyzji, w zakresie nieuregulowanym w ustawie (art. 58 ust. 3);
- 63) z ustawy z 9.6.2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 868): a) w sprawach dot. ugody zawartej w formie aktu notarialnego (art. 151 ust. 3); b) w sprawach związanych z zabezpieczeniem (art. 152 ust. 3);
- 64) z ustawy z 1.7.2011 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 916): w sprawach zaskarżania uchwał organu izby (art. 10 ust. 2).

Art. 2. [Droga sądowa]

§ 1. Do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy.

§ 1a–2. (*uchylone*)

§ 3. Nie są rozpoznawane w postępowaniu sądowym sprawy cywilne, jeżeli przepisy szczególne przekazują je do właściwości innych organów.

Spis treści		Nb
		Nb
I. Uwagi ogólne	1	
II. Struktura organizacyjna sądów	4	
III. Droga sądowa	7	
A. Uwagi ogólne	7	
B. Niedopuszczalność drogi sądowej	9	
C. Dopuszczalność drogi sądowej – przesłanki		14
IV. Przepisy regulujące dopuszczalność drogi sądowej		17

I. Uwagi ogólne

- 1 1. **Kognicja sądów cywilnych.** Zgodnie z § 1 komentowanego przepisu, sprawy cywilne, co do zasady, należą do kognicji sądów powszechnych oraz SN, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.
- 2 2. **Pojęcie sprawy cywilnej.** Zob. kom. do art. 1.
- 3 3. **Organy wymiaru sprawiedliwości.** Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują: Sąd Najwyższy, sądy powszechne, a także sądy szczególne: sądy administracyjne oraz sądy wojskowe (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP).

II. Struktura organizacyjna sądów

- 4 1. **Struktura organizacyjna sądów powszechnych.** W myśl art. 1 § 1 PrUSP, sądami powszechnymi są sądy rejonowe, sądy okręgowe oraz sądy apelacyjne. Sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz Sądu Najwyższego (art. 1 § 2 PrUSP).

W sądzie rejonowym można tworzyć wydziały:

- 1) cywilny – do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 2) karny – do spraw z zakresu prawa karnego;
- 3) rodzinny i nieletnich – do spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 4) pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych – do spraw odpowiednio z zakresu prawa pracy lub z zakresu ubezpieczeń społecznych;
- 5) gospodarczy – do spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 6) ksiąg wieczystych – do prowadzenia ksiąg wieczystych. Od 1.1.2020 r. będą tworzone również wydziały egzekucyjne do rozpoznawania spraw:
 - a) o nadanie klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym, o których mowa w art. 777 § 1 pkt 3–6 oraz art. 781 § 2 KPC, w tym również w przypadkach, o których mowa w art. 778¹, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789 tej ustawy, o ile nadanie klauzuli wykonalności nie należy do właściwości sądów gospodarczych,
 - b) o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest wydane w wydziale egzekucyjnym orzeczenie sądu albo referendarza sądowego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu,
 - c) ze skarg na czynności komornika sądowego wnoszonych na podstawie przepisów KPC oraz spraw, w których przepisy te stosuje się odpowiednio;
 - d) w trybie art. 759 § 2 KPC,
 - e) o wyłączenie komornika sądowego,
 - f) o ustanowienie kuratora w postępowaniu egzekucyjnym,
 - g) o wydanie zaświadczenia dla tytułów egzekucyjnych, o których mowa w art. 795¹ § 2 KPC,

- h) w trybie art. 801¹ § 2, art. 807 § 1, art. 813, art. 820² i art. 821¹ KPC,
- i) w trybie art. 1153¹⁶ i art. 1153¹⁸ KPC,
- j) o których mowa w tytułach II i III części trzeciej KPC, w zakresie zastrzeżonym dla kompetencji sądu, z wyłączeniem spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz spraw o wyjawienie majątku,
- k) o zwolnienie od kosztów sądowych przed wszczęciem postępowania w sprawach, o których mowa w przepisach poprzedzających, oraz zwolnienie od kosztów komorniczych.

W sądzie okręgowym można tworzyć wydziały:

- 1) cywilny – do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych, spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw oraz spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich;
- 2) karny – do spraw z zakresu prawa karnego oraz spraw zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych;
- 3) pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych – do spraw odpowiednio z zakresu prawa pracy lub z zakresu ubezpieczeń społecznych;
- 4) gospodarczy – do spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 5) kontroli danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych – do spraw związanych z kontrolą pozyskiwania danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych przez Policję, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straż Graniczną, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Służbę Ochrony Państwa, Służbę Celno-Skarbową i Biuro Nadzoru Wewnętrznego.

Minister Sprawiedliwości, w drodze zarządzenia, wskazuje wydział sądu okręgowego rozpoznający środki odwoławcze w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Sąd apelacyjny dzieli się na wydziały:

- 1) cywilny – do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, jak również spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 2) karny – do spraw z zakresu prawa karnego oraz spraw zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych;
- 3) pracy i ubezpieczeń społecznych – do spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

W sądach mogą być tworzone inne wydziały.

2. Struktura organizacyjna sądów szczególnych. Z art. 1 § 2 PrUSP w zw. z art. 2 § 1 KPC należy wnioskować *a contrario*, że sądami szczególnymi są: **5**

- 1) sądy administracyjne, które funkcjonują zgodnie z ustawą z 25.7.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2188 ze zm.) i orzekają w trybie ustawy z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1302 ze zm.);
- 2) sądy wojskowe, które działają na podstawie ustawy z 21.8.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1921).

3. Inne organy sądowe. Organami sądowymi o odrębnym charakterze są: **6**

- 1) Trybunał Konstytucyjny (ustawa z 30.11.2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, Dz.U. z 2016 r. poz. 2072);
- 2) Trybunał Stanu (ustawa z 26.3.1982 r. o Trybunale Stanu, t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 2050).

III. Droga sądowa

A. Uwagi ogólne

1. Prawo do sądu w sprawach cywilnych. Zgodnie z art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony **7**

ustawą przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwa w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.

8 2. Pojęcie drogi sądowej w sprawach cywilnych. Do rozpoznawania spraw przez sądy powszechne i Sąd Najwyższy odnosi się pojęcie drogi sądowej. W konsekwencji pojawia się problem dopuszczalności drogi sądowej. Kwestia jest o tyle istotna, że dopuszczalność drogi sądowej jest bezwzględną przesłanką procesową, a więc:

- 1) jest przez sąd uwzględniana z urzędu, a nie tylko na zarzut strony przeciwnej;
- 2) jest przez sąd brana pod uwagę w każdym stanie sprawy;
- 3) brak jej powoduje odrzucenie pozwu i nieważność postępowania;
- 4) brak jej w zasadzie nie może być przez sąd lub stronę w toku postępowania konwalidowany (zob. *Z. Resich*, *Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach cywilnych*. Wyd. Prawn., Warszawa 1962, s. 85).

Stanowisko to popiera w całej rozciągłości orzecznictwo, zgodnie z którym przepisy regulujące dopuszczalność drogi sądowej chronią ogólny porządek prawny. Z tych względów dopuszczalność drogi sądowej sąd uwzględnia z urzędu w każdym stanie sprawy (art. 202 KPC). Stwierdziwszy brak tej przesłanki, odrzuca pozew zgodnie z art. 199 KPC, ponadto brak jej powoduje nieważność postępowania (art. 379 KPC). Wykonanie zatem przez sąd obowiązku nałożonego cytowanymi przepisami nie może być rozważane w płaszczyźnie nadużycia prawa będącego w kolizji z zasadami współżycia społecznego, gdyż przesłanka dopuszczalności drogi sądowej nie podlega dyspozycji ani sądu, ani stron (zob. post. SN z 6.6.1972 r., I PZ 25/72, Legalis).

B. Niedopuszczalność drogi sądowej

9 1. Pojęcie niedopuszczalności drogi sądowej. Jednak w niektórych sprawach ze względu na osobę lub przedmiot sporu droga sądowa nie jest dopuszczalna. W takich przypadkach możemy mieć do czynienia z: niedopuszczalnością drogi sądowej o charakterze bezwzględnym oraz niedopuszczalnością drogi sądowej o charakterze względnym, a także czasową niedopuszczalnością drogi sądowej.

Niedopuszczalność drogi sądowej, stanowiąca bezwzględną przesłankę procesową, zachodzi wtedy, gdy sprawa nie ma charakteru sprawy cywilnej ani w znaczeniu materialnym, ani formalnym, albo gdy ma wprawdzie charakter sprawy cywilnej w znaczeniu materialnym, ale na podstawie szczególnego przepisu została przekazana do właściwości innego organu jak sąd powszechny. Rozważając dopuszczalność drogi sądowej, sąd nie bada istnienia prawa podmiotowego ani nie rozważa, czy zgłoszone przez powoda roszczenie jest usprawiedliwione prawem materialnym. Do wytoczenia procesu nie jest potrzebne obiektywne istnienie prawa, konieczne jest jedynie twierdzenie o jego istnieniu. Sąd powinien wyjaśnić, czy prawo podmiotowe, o istnieniu którego twierdzi powód, odpowiada pojęciu „sprawa cywilna” w rozumieniu art. 1 i 2 KPC. Jeżeli, według twierdzeń powoda zawartych w pozwie, między nim a pozwanym istnieje stosunek cywilnoprawny, droga sądowa jest dopuszczalna i pozew nie może być odrzucony z powodu jej braku (wyr. SN z 17.6.2016 r., IV CSK 655/15, Legalis).

10 2. Bezwzględna niedopuszczalność drogi sądowej zachodzi wtedy, gdy ze względu na swój charakter albo wyraźną regulację w przepisach szczególnych sprawa należy do kompetencji sądów szczególnych lub innych organów. Przykładem takiego rozwiązania są sprawy z zakresu regulacji ustawy z 29.8.1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 900 ze zm.), które w przypadkach w tej ustawie określonych mogą być jedynie przedmiotem skargi do sądu administracyjnego.

11 3. Względna niedopuszczalność drogi sądowej występuje w przypadku, gdy podmiot uprawniony może wybrać sposób ochrony swoich praw – albo przed sądem powszechnym, albo przed innym organem [zob. *J. Gudowski*, w: *T. Ereciński* (red.), *Komentarz do kodeksu*

postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze, t. I, Warszawa 2002, s. 18] O względnej dopuszczalności drogi sądowej można mówić w przypadku roszczeń ze stosunku pracy, które mogą być dochodzone przez pracownika albo wprost przed sądem, albo – przed ich skierowaniem na drogę sądową – w ramach postępowania pojednawczego przed komisją pojednawczą (art. 242 § 2 KP). Postępowanie to nie jest obowiązkowe i jego wyczerpanie nie ma wpływu na otwarcie drogi sądowej, która jest wolna bezwarunkowo (art. 242 § 1 KP).

4. Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej. Czasowa (przejściowa, warunkowa) niedopuszczalność drogi sądowej występuje wtedy, gdy przepis szczególnie uzależnia dopuszczalność dochodzenia roszczeń przed sądem powszechnym od wyczerpania drogi postępowania przed innym organem. Postępowanie przed innym organem może mieć charakter:

- 1) administracyjny: a) art. 476 § 2 KPC – w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, b) art. 479²⁸ § 1 KPC – w sprawach z zakresu ochrony konkurencji, c) art. 479⁴⁶ KPC – w sprawach z zakresu regulacji energetyki, d) art. 479⁵⁷ KPC – w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty, e) art. 479⁶⁸ KPC – w sprawach z zakresu regulacji transportu kolejowego, f) art. 842 KPC – w sprawach o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji administracyjnej, g) art. 33 ust. 3 i art. 34 ust. 2 PrGeodKart – w sprawach o rozgraniczenie nieruchomości, h) art. 73–76 ustawy z 22.6.1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 133 ze zm.) – w sprawach szkód wyrządzonych w związku z zajęciem nieruchomości na zakwaterowanie przejściowe lub z utworzeniem strefy niebezpieczeństwa, i) art. 79 i 80 GospNierU – w sprawach aktualizacji opłat rocznych z tytułu użytkowania wieczystego, j) art. 288 ust. 1 PrWiPrzem – w sprawach roszczeń z patentów, k) art. 131 i 196 ustawy z 27.4.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 799 ze zm.) w sprawach odszkodowawczych, l) art. 469 i 471 PrWod w sprawach odszkodowawczych, m) art. 6 ustawy z 22.11.2002 r. o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela (Dz.U. Nr 233, poz. 1955) w sprawach odszkodowawczych, n) art. 180 i n. ustawy z 29.1.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1986 ze zm.);
- 2) reklamacyjny: a) art. 107 PrTelekom – w sprawach dotyczących usług telekomunikacyjnych, b) art. 94 PrPoczt – w sprawach wynikających ze świadczenia powszechnych usług pocztowych, c) art. 75 ustawy z 15.11.1984 r. – Prawo przewozowe (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1983) – w sprawach roszczeń z tytułu przewozu osób, przesyłek towarowych oraz innych stosunków prawnych określonych w tej ustawie lub przepisów wydanych w jej wykonaniu;
- 3) ugodowy: a) art. 97 § 2¹ KP w sprawach o sprostowanie świadectwa pracy, b) art. 46 ustawy z 25.9.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1543) – w sporach pomiędzy radą pracowniczą przedsiębiorstwa a dyrektorem przedsiębiorstwa, c) art. 151 ust. 1 PrGeolGórn – w sprawach szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego;
- 4) wewnątrzspółdzielczy: a) art. 24 § 4 i art. 32 § 3 PrSpółdz – w sprawach o wykluczenie lub wykreślenie członka z rejestru członków spółdzielni oraz innych spraw między członkami a spółdzielnią rozstrzyganych w postępowaniu wewnątrzspółdzielczym, b) art. 4 ust. 8 SpMieszkU – w sprawach zmiany wysokości opłat.

Tęgo typu rozwiązania zastosowano również w ustawie z 13.5.1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 43), w ustawie z 30.6.1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1712 ze zm.) oraz w ustawie z 30.6.1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 169 ze zm.).

5. Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Zgodnie ze stanowiskiem pojawiającym się w orzecznictwie, charakterystyczną cechą spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych jest to, że w pierwszej kolejności rozpoznawane są przez właściwy organ rentowy. Wskazuje na to treść art. 476 § 2 KPC, zgodnie z którym przez sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych rozumie się sprawy, w których

wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych, dotyczących m.in. ubezpieczeń społecznych. Mamy tu zatem do czynienia z tzw. warunkową niedopuszczalnością drogi sądowej – tj. z sytuacją, w której sąd nie może rozpoznać sprawy bez uprzedniego wyczerpania postępowania przedsądowego. Zasadniczo, zgodnie z art. 199 § 1 pkt 1 KPC, w takim przypadku należy odrzucić pozew, przy czym w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – zgodnie z art. 464 § 1 KPC – odrzucenie pozwu nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ. W tym wypadku sąd przekaze mu sprawę (post. SA w Gdańsku z 12.12.2013 r., III AUZ 398/13, Legalis).

C. Dopuszczalność drogi sądowej – przesłanki

- 14** 1. **Cywilny charakter sprawy będącej przedmiotem postępowania.** W art. 1 KPC sprawa cywilna została określona jako przedmiot sądowego postępowania cywilnego, a więc tego, co jest rozpoznawane (załatwiane) przez sąd w tym postępowaniu. Ustawodawca w sposób wyczerpujący wymienił rodzaje spraw, które uznaje za sprawy cywilne, przy czym posłużył się dwoma odrębnymi kryteriami kwalifikacyjnymi. W związku z tym rozróżnia się sprawy cywilne w znaczeniu materialnym, tj. wynikające ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz z prawa pracy, oraz sprawy cywilne w znaczeniu formalnym, które nie są ze swej istoty sprawami cywilnymi, jednak uchodzą za takie przez to, że ich rozpoznawanie odbywa się według przepisów KPC (post. SN z 11.9.2014 r., III CZ 46/14, Legalis).

Pierwszoplanowe znaczenie dla ustalenia dopuszczalności drogi sądowej ma stwierdzenie cywilnego charakteru sprawy. O dopuszczalności czy niedopuszczalności drogi sądowej nie decyduje obiektywne istnienie albo nieistnienie roszczenia podlegającego ochronie na drodze sądowej, lecz przesądzają twierdzenia powoda o istnieniu stosunku prawnego z zakresu objętego pojęciem sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 i 2 § 1 i 3 KPC. We wstępnej fazie procesu badania dopuszczalności drogi sądowej, sąd nie bada prawa podmiotowego, o którego istnieniu zapewnia powód, ani tego, czy ono rzeczywiście istnieje i czy przysługuje powodowi, przedmiotem procesu bowiem jest roszczenie procesowe, a więc hipotetyczne roszczenie materialnoprawne, określone przez powoda. Sprawa cywilna to abstrakcyjny stosunek prawny z zakresu prawa cywilnego i dopiero proces ma na celu wiążące ustalenie istnienia albo nieistnienia konkretnego stosunku cywilnoprawnego między powodem a pozwanym, zatem każdy może wytoczyć powództwo, jakie uzna za słuszne, i sąd powszechny powinien je rozpoznać (post. SN z 20.6.2012 r., I CSK 558/11, Legalis). Daną sprawę należy uznać za cywilną przede wszystkim wtedy, gdy treść żądania pozwu i przytoczone na jego poparcie twierdzenia wskazują na to, że powód poszukuje ochrony prawnej w związku z szeroko rozumianym stosunkiem cywilnoprawnym, charakteryzującym się równorzędnością stron, tj. nieistnieniem władczego podporządkowania jednej strony drugiej (zob. post. SN z 11.1.2001 r., IV CKN 1630/00, Legalis). O dopuszczalności drogi sądowej rozstrzyga podany w pozwie stan faktyczny będący uzasadnieniem zgłoszonego roszczenia, a nie samo wykazanie istnienia roszczenia, czy też stosunku prawnego między stronami. Te ostatnio wymienione elementy będą niewątpliwie rozstrzygające dla wyniku procesu, lecz nie mogą wcześniej przesądzać o samej dopuszczalności jego wytoczenia (zob. post. SN z 8.8.2000 r., III CKN 927/00, Legalis). Dopuszczalność drogi sądowej zależy od okoliczności faktycznych przytoczonych przez powoda jako podstawa roszczenia, nie jest natomiast warunkowana wykazaniem istnienia tego roszczenia; nie jest także uzależniona od zarzutów pozwanego ani zastosowanego przez niego sposobu obrony (zob. post. SN z 10.3.1999 r., II CKN 340/98, Legalis). Przedmiotem procesu cywilnego jest roszczenie procesowe oderwane od materialnoprawnego uzasadnienia roszczenia zgłaszanego w pozwie. Oznacza to, że jeśli według zawartych w pozwie twierdzeń powoda istnieje między stronami stosunek cywilnoprawny, to drogę sądową należy uznać za dopuszczalną. Natomiast dopiero proces przed sądem ma wykazać, czy twierdzenia powoda znajdują podstawę w przepisach prawa materialnego i doprowadzić do wiążącego ustalenia istnienia albo też nieistnienia konkretnego stosunku cywilnoprawnego między stronami procesu (wyr. SN z 13.1.2015 r., II PK 82/14, Legalis).

- 15** 2. **Dopuszczalność drogi sądowej w razie zbiegu podstaw roszczenia.** Przy zbiegu podstaw tego samego roszczenia droga sądowa jest dopuszczalna, jeżeli choćby jedna z tych

podstaw uzasadnia właściwość sądu do rozpoznania sprawy (zob. wyr. SN z 12.6.1968 r., III PRN 22/68, Legalis).

3. Niedopuszczalność drogi sądowej jako podstawa odrzucenia pozwu. Sąd – odrzucając 16
pozew z powodu niedopuszczalności drogi sądowej – nie może poprzestać na stwierdzeniu,
że sprawa przedstawiona do rozstrzygnięcia nie jest sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 KPC,
lecz zobowiązany jest w uzasadnieniu postanowienia wskazać sąd, dla którego właściwości
rozpoznanie tej sprawy zostało ustawowo zastrzeżone (art. 45 ust. 1 i art. 177 Konstytucji RP)
(zob. post. SN z 21.5.2002 r., III CK 53/02, Legalis). Nie jest uzasadnione odrzucenie pozwu
ze względu na niedopuszczalność drogi sądowej w sprawie niemającej cech sprawy cywilnej,
jeżeli powód – w ramach nowych twierdzeń faktycznych, zgłoszonych przed wydaniem posta-
nowienia – przedstawił okoliczności i zdarzenia, które mogą stanowić cywilnoprawne źródło
jego żądań (zob. post. SN z 22.8.2000 r., IV CKN 1188/00, Legalis).

IV. Przepisy regulujące dopuszczalność drogi sądowej

1. Poszczególne przypadki dopuszczalności drogi sądowej. W poniższym zestawieniu 17
zostały przedstawione najistotniejsze przypadki dopuszczalności drogi sądowej na gruncie
postępowania cywilnego, wraz z odniesieniem do regulujących tę materię przepisów szcze-
gólnych.

2. Akta stanu cywilnego. W sprawie o sprostowanie aktu stanu cywilnego sporządzo- 18
nego za granicą, wpisanego do ksiąg stanu cywilnego, droga sądowa jest dopuszczalna
(zob. uchw. SN z 5.11.1980 r., III CZP 56/80, Legalis).

3. Architekci. W myśl art. 41 SamArchitektU, członek izby jest obowiązany: 1) przestrze- 19
gać przy wykonywaniu czynności zawodowych obowiązujących przepisów oraz zasad wiedzy
technicznej; 2) przestrzegać zasad etyki zawodowej; 3) stosować się do uchwał organów izby;
4) regularnie opłacać składki członkowskie.

Członek izby podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za zawinione naruszenie obowią-
zków, o których mowa w art. 41 SamArchitektU.

Od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscy-
plinarnej przysługuje obwinionemu, okręgowemu rzecznikowi odpowiedzialności zawodowej
lub Krajowemu Rzecznikowi Odpowiedzialności Zawodowej prawo wniesienia odwołania do
właściwego ze względu na miejsce zamieszkania obwinionego sądu apelacyjnego – sądu pracy
i ubezpieczeń społecznych, w terminie 14 dni od dnia doręczenia na piśmie rozstrzygnięcia
wraz z uzasadnieniem. Do rozpoznania odwołania stosuje się przepisy KPC o apelacji. Od
orzeczeń sądu apelacyjnego skarga kasacyjna nie przysługuje (art. 54 ust. 4 i 5 SamArch-
itektU).

4. Atomowe prawo. Zgodnie z art. 106 ust. 1 PrAtom, w przypadku gdy szkoda jądrowa 20
powstała w wyniku wypadku jądrowego na terytorium RP, sądami właściwymi do rozpatrywania
pozwów w sprawach odszkodowań za szkody jądrowe są sądy okręgowe. W sprawach postę-
powania w zakresie odszkodowań stosuje się przepisy KPC. Natomiast według art. 106 ust. 3
PrAtom przypadku gdy szkoda jądrowa powstała w wyniku wypadku jądrowego poza teryto-
rium RP, właściwość sądów do rozpatrywania pozwów w sprawach odszkodowań za szkody
jądrowe określa Konwencja wiedeńska o odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową, spo-
rządzona w Wiedniu 21.5.1963 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 63, poz. 370 ze zm.).

5. Bankowe prawo. Ustawa PrBank również odnosi się do przepisów KPC: uma- 21
nianie utraconych dokumentów zawarcia umowy rachunku oszczędnościowego, rachunku
oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej w toku
prowadzonej egzekucji sądowej lub administracyjnej z rachunku oszczędnościowego, rachunku
oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej określają
przepisy KPC i przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 62 PrBank).

Wzajemne stosunki między bankiem spółdzielczym a kredytobiorcą nie są wyłączone spod
drogi sądowej (zob. wyr. SN z 12.8.1986 r., IV CR 221/86, Legalis).

6. Biegli rewidenci. Artykuł 139 ust. 1 BiegRewU stanowi, że biegły rewident podlega 22
odpowiedzialności dyscyplinarnej, jeżeli dopuścił się przewinienia dyscyplinarnego. Przewi-
nienie dyscyplinarne polega na naruszeniu przez biegłego rewidenta przepisów dotyczących:

- 1) wykonywania zawodu, zasad etyki zawodowej, niezależności lub krajowych standardów wykonywania zawodu;
- 2) realizacji obowiązków związanych z przynależnością do samorządu zawodowego biegłych rewidentów;
- 3) prowadzenia działalności w formie firmy audytorskiej, o której mowa w art. 46 BiegRewU, w tym jako wspólnik spółki cywilnej, jawnej, partnerskiej lub komandytowej;
- 4) pełnienia funkcji w organach zarządzających lub nadzorczych firm audytorskich.

W sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej prowadzone jest postępowanie dyscyplinarne.

Od wydanego przez Krajowy Sąd Dyscyplinarny orzeczenia lub postanowienia kończącego postępowanie dyscyplinarne stronom przysługuje odwołanie, chyba że ustawa lub przepisy, o których mowa w art. 171 pkt 1 BiegRewU, stanowią inaczej. Komisja Nadzoru Audytowego może wnieść odwołanie od orzeczenia lub postanowienia kończącego postępowanie dyscyplinarne wydanego przez Krajowy Sąd Dyscyplinarny także wówczas, jeżeli nie przystąpiła do postępowania w charakterze strony. Wnosząc odwołanie, Komisja Nadzoru Audytowego przystępuje do postępowania dyscyplinarnego w charakterze strony. Termin do wniesienia odwołania wynosi 30 dni od dnia doręczenia orzeczenia lub postanowienia wraz z uzasadnieniem. Odwołanie podlega rozpoznaniu przez sąd apelacyjny właściwy ze względu na miejsce zamieszkania obwinionego. Od orzeczenia sądu apelacyjnego skarga kasacyjna nie przysługuje (art. 164 BiegRewU).

- 23** 7. **Cmentarze i chowanie zmarłych.** Przewidziane w art. 10 ust. 1 ustawy z 31.1.1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 912 ze zm.) prawo do pochowania przysługujące najbliższej rodzinie osoby zmarłej jest prawem podmiotowym, osobistym. Zakres tego prawa nie wyczerpuje się z chwilą pochowania, lecz obejmuje również możliwość żądania ekshumacji w celu pochowania zwłok w innym stosownym miejscu. Do rozpoznania roszczenia o złożenie oświadczenia woli, na podstawie którego mogłaby nastąpić ekshumacja zwłok, przysługuje droga sądowa (zob. post. SN z 13.1.1965 r., I CR 464/64, Legalis).

Roszczenie o przywrócenie posiadania miejsca oddanego przez zarząd cmentarza z przeznaczeniem na grób podlega rozpoznaniu w drodze sądowej (zob. uchw. SN z 7.12.1970 r., III CZP 75/70, Legalis).

- 24** 8. **Dialog społeczny.** Stronę pracowników w Radzie Dialogu Społecznego reprezentują przedstawiciele reprezentatywnych organizacji związkowych (ustawa z 24.7.2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego, Dz.U. z 2015 r. poz. 1240 ze zm.).

Stronę pracowników w Radzie reprezentują przedstawiciele reprezentatywnych organizacji związkowych. Za reprezentatywne organizacje związkowe uznaje się ogólnokrajowe związki zawodowe, ogólnokrajowe zrzeszenia (federacje) związków zawodowych i ogólnokrajowe organizacje międzyzwiązkowe (konfederacje), które spełniają łącznie następujące kryteria:

- 1) zrzeszają więcej niż 300 000 członków będących osobami wykonującymi pracę zarobkową, o których mowa w art. 1¹ pkt 1 ZwZawU;
- 2) działają w podmiotach gospodarki narodowej, których podstawowy rodzaj działalności jest określony w więcej niż w połowie sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), o której mowa w przepisach o statystyce publicznej (art. 23 ust. 1 i 2 RadaDialSpoU).

Stronę pracodawców w Radzie reprezentują przedstawiciele reprezentatywnych organizacji pracodawców. Za reprezentatywne organizacje pracodawców uznaje się ogólnokrajowe organizacje pracodawców o charakterze ponadbranżowym, funkcjonujące na podstawie ustawy z 23.5.1991 r. o organizacjach pracodawców (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 2029 ze zm.) lub ustawy z 22.3.1989 r. o rzemiośle (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1267), spełniające łącznie następujące kryteria:

- 1) zrzeszają pracodawców, o których mowa w art. 11 pkt 2 ZwZawU, zatrudniających łącznie co najmniej 300 000 osób wykonujących pracę zarobkową, z zastrzeżeniem art. 24 ust. 3 RadaDialSpoU;
- 2) zrzeszają pracodawców prowadzących podstawowy rodzaj działalności gospodarczej w co najmniej połowie sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), o której mowa w przepisach o statystyce publicznej, z zastrzeżeniem art. 24 ust. 4 RadaDialSpoU;

[Przejdź do księgarni →](#)